

System (nie)sprawiedliwego karania. Pedagogiczne odniesienia I Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe

Dylematy dotyczące sprawiedliwości społecznej nieustannie towarzyszą człowiekowi, a stawianie trudnych pytań i poszukiwanie na nie odpowiedzi, to domeny m.in. pedagogów, dlatego też 24 stycznia w Instytucie Pedagogiki odbyła się debata poświęcona (nie)sprawiedliwości systemu karania i jego pedagogicznym odniesieniom.

Prof. Alicja Szerłaż wraz z doktorantami Edytą Mitulą i Sławomirem Grzesiakiem zaprosili do dyskusji specjalistów, dla których problematyka kary i jej etyczne aspekty, izolacja skazanych w zakładach karnych, ich readaptacja społeczna czy opieka postpenitencjarna są niezwykle istotne.

Przyczynkiem do dyskusji stał się film Krzysztofa Krauzego „Dług”. Opowiadana przez reżysera historia dotyczy dwóch młodych biznesmenów Adama i Stefana, którzy próbują rozpocząć swoją działalność w kapitalistycznej rzeczywistości. Otrzymują ofertę pomocy ze strony bardziej doświadczonego przedsiębiorcy - Gerarda, z której jednak bardzo szybko rezygnują. Ten ostatni jednak wystawia im fikcyjny rachunek za straty, jakie rzekomo ponieśli. Dług rośnie z każdym dniem, dręczeni psychicznie i fizycznie, zastraszani, bici i upokarzani przyjaciele, nie otrzymując pomocy ze strony policji, decydują się na desperacki krok - zamordowania Gerarda i jego ochroniarza. Przedstawiona przez Krauzego historia została zaczerpnięta z życia Sławomira Sikory i Artura Brylińskiego skazanych w 1997 r. na kary 25 lat pozbawienia wolności za zabójstwo wymuszających od nich spłatę fikcyjnej należności Grzegorza G. i Mariusza K.

„Dług” nie jest filmem pozwalającym na kompromisy - zmusza widza do trudnego wyboru, podobnie jak musieli tego dokonać jego bohaterowie.

Zamysłem organizatorów seminarium było zachęcenie jego uczestników (kuratorów sądowych, negocjatorów, pedagogów, terapeutów, pracowników placówek penitencjarnych, studentów różnych kierunków) do dyskusji nad: szansami obrony jednostki przed zagrożeniem popełnienia czynów zabronionych prawem, a w przypadku ich popełnienia sprawiedliwego ukarania; warunkami odbywania kary pozbawienia wolności; procesem readaptacji społecznej skazanych; możliwościami i zakresem wsparcia skazanych po

opuszczeniu zakładu karnego.

Dyskusję rozpoczął prof. Andrzej Baładynowicz - uznany specjalista w zakresie kryminologii, filozofii prawa penitencjarnego, probacji, pedagogiki sądowo-penitencjarnej, resocjalizacji i profilaktyki społecznej. Prof. Baładynowicz uczynił przedmiotem swego wystąpienia filozofię probacji - systemu sprawiedliwego i efektywnego karania przestępców. Podkreślił, że funkcja represyjna kary, określona w wyborze środka karnego oraz okres jego stosowania, uniemożliwiają uznawanie procesu wykonania kary za autonomiczne i niezależne stadium wyrokowania. Wskazywał przy tym na istotne braki w konstrukcji polskiego prawa, które nie przewiduje systemu probacji opierającego się na karach pośrednich i wolnościowych, czyniąc tym samym system odpowiedzialności karnej przestarzałym, skompromitowanym, bazującym na nieefektywnych i reliktowych instytucjach penalnych. Zdaniem prof. Baładynowicza politykę karania można i należy usprawnić poprzez wprowadzenie i rozbudowanie katalogu kar pośrednich (sankcji karnych opartych na ograniczaniu wolności) oraz środków probacyjnych (sankcji karnych opartych na wolności dozorowanej). Dalsze utrzymywanie konserwatywnego kursu wszelakich zmian legislacji karnej, odbiera, zdaniem profesora, szansę osobom na korzystanie z sankcji izolacyjnych, różnych form alternatywnego karania, stosowania instytucji nadzwyczajnego złagodzenia wykonania kary pozbawienia wolności oraz organizowania wykonywania kar alternatywnych w społeczeństwie przez członków społeczności lokalnych (tzw. resocjalizacja wspierająca). Społeczeństwo obywatelskie, mające prawo kontrolowania zmian i procesów dokonujących się na poziomie życia publicznego, nie powinno akceptować oczywistej patologii polegającej na irracjonalności wewnętrznych uregulowań prawnych wyrażających asymetrię pomiędzy stadiem wyrokowania a stadiem wykonywania kary. Zdaniem prof. Baładynowicza inicjatywa powołania do życia Stowarzyszenia „Dług”, mającego na celu wsparcie starań Sławomira Sikory w uzyskaniu aktu łaski od Prezydenta RP, to najlepszy przykład staranności społeczeństwa dopominającego się o zmianę istniejącego prawa, wypełnienia luk i usunięcia dysfunkcjonalności polskiego ustawodawstwa karnego. Warto przy tym nadmienić, że prof. Andrzej Baładynowicz postulował uwolnienie pierwowzorów bohaterów „Długu”, jest też autorem Listu otwartego do Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego w sprawie uła-

skawienia Sławomira Sikory.

Pedagogiczne odniesienia systemu (nie)sprawiedliwości karania przedstawiła prof. Alicja Szerłaż na podstawie analizy autobiograficznej książki Sławomira Sikory, „Mój dług”, o której Jerzy Pilch napisał, że literatura pisana przez Sławka Sikorę ocaliła Sławka Sikorę. W swoistym dzienniku, opisującym pobyt w więzieniu, prof. Szerłaż wskazała na wątki wychowawcze, relacje rodzinne, zwłaszcza postać matki, oraz ważne wydarzenia życiowe, które ukształtowały system wartości Sikory, o którym on sam napisał, że nie pasuje do obecnego świata. Pokazała, jak funkcjonuje człowiek, o określonej orientacji aksjologicznej (społecznie cenionej), w sytuacjach trudnych, gdy żyje w matni i doświadcza narastającego poczucia zagrożenia życia; jakich dokonuje wyborów i od czego one zależą; jak przeżywa karę i jak te przeżycia w warunkach izolacji rokurują na społeczną readaptację.

O problemach pedagogiki penitencjarnej w świetle charakterystyki więźniów mówił dr Arkadiusz Urbanek, pracownik naukowy Instytutu Pedagogiki. Poruszył problem wciąż zmieniającej się populacji skazanych w Polsce, zaakcentował trudności w postępowaniu z więźniami w zmieniającej się jakościowo populacji osób pozbawionych wolności oraz wskazał na formy oddziaływań pedagogicznych w pracy resocjalizacyjnej w zakładach penitencjarnych.

Niezwykle interesujące było również wystąpienie płk. M. Łażewskiego - kierownika Działu Penitencjarnego oraz Rzecznika Prasowego Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu. Funkcjonariusz Służby Więziennej przedstawił licznie zgromadzonej publiczności programy readaptacyjne przygotowujące skazanych do powrotu do społeczeństwa, realizowane we wrocławskiej placówce. Pracownicy ZK nr 1 we Wrocławiu organizują w ramach działalności kulturalno-oświatowej oraz postpenitencjarnej liczne programy i projekty dotyczące społecznej readaptacji skazanych, mające pomóc im odnaleźć się w warunkach wolnościowych po odbyciu kary, są to m.in. działania z zakresu aktywizacji potrzeb edukacyjnych, sposobów poszukiwania i ubiegania się o pracę oraz szkolenia zawodowe.

Uczestnikiem seminarium był także Sławomir Sikora, pierwowzór Stefana z „Długu” Krauzego, autor książki „Mój dług”, działacz Stowarzyszenia „Dług” na Rzecz Ułaskawienia Sławomira Sikory przez Prezydenta. W 1994 r. Sikora dobrowolnie zgłosił się na policję i przyznał się do zabójstwa dwóch szantażujących go od półtora roku gangsterów, a w 1997 r. został za-

to skazany na 25 lat pozbawienia wolności. Trzykrotnie starał się o ułaskawienie. Jego prośbę poparło wiele znanych osobistości oraz anonimowych internautów. Sławomir Sikora został ułaskawiony 5 grudnia 2005 r. przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Sikora, jako były osadzony, na własnym przykładzie relacjonował swój powrót do społeczeństwa. Wskazał na trudności, jakie napotkał tuż po opuszczeniu zakładu, opowiedział jak przyjęło go społeczeństwo, jakie piętno odcisnęła na nim pobyt w ZK oraz jak więzienna przeszłość wpływa na jego obecne funkcjonowanie i sytuację życiową poza murami placówki.

Podjęta w ramach seminarium problematyka żywo interesowała jego uczestników. Wywiązała się bowiem burzliwa dyskusja, momentami będąca prezentacją skrajnych stanowisk. W efekcie zainteresowanie problematyką wykluczenia społecznego byłych więźniów, efektywności resocjalizacji i systemu karania przerosły oczekiwania organizatorów.

I Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe cieszyło się dużym zainteresowaniem nie tylko ze strony studentów i pracowników naukowych specjalizujących się w zakresie pedagogiki, psychologii, prawa, socjolo-

gii, czy studentów innych niż Uniwersytet uczelni wrocławskich i krajowych, ale również przedstawicieli Okręgowego Zespołu Nadzoru Pedagogicznego, członków Dolnośląskiego Ośrodka Mediacji DOM, działaczy Wrocławskiego Towarzystwa Opieki nad Więźniami, członków Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej, Zespołu Kuratorów Zawodowych Dorosłych przy Sądzie Rejonowym we Wrocławiu i Wałbrzychu, a nawet przedstawicieli mediów

(dziennik „Rzeczpospolita”, Radio Eska, Telewizja Dolnośląska 4). Tak szeroki oddźwięk tej inicjatywy naukowej zachęca do podejmowania w przyszłości problemów bliskich społeczeństwu i prezentowania ich z perspektywy różnych dyscyplin naukowych oraz doświadczeń. W związku z tym Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe będą organizowane cyklicznie. Do udziału w nich serdecznie zapraszamy.

Edyta Mituła